

V Praze 28. června 2024
Čj.: 438/24

Stanovisko

k

návrhu zákona, kterým se mění zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů.

I. Úvod

Cílem předkládaného návrhu novely zákonů je zavést pravidla pro uchovávání elektronických publikací formou povinných výtisků kvůli zachování stále čtenější formy kulturního dědictví.

II. Připomínky a návrhy změn

Ač lze tušit, že při přípravě zákona docházelo k debatě věcných dopadů a vyvažování zájmů jednotlivých aktérů, je text závěrečné zprávy relativně formalistický a neodráží náplň věcné debaty. Informaci o „největším problému“, kde bylo těžké nalézt rovnováhu mezi zájmy vydavatelů a knihoven, nalézáme až v posledním odstavci dokumentu, ač bychom základní kontury problému očekávali v kapitole definice problému. Závěrečná zpráva by měla shrnout proces dosahování zmíněného konsensu a vysvětlit důvody pro navrhovanou podobu regulace.

Fakt, že si tento cíl předložená zpráva neklade, pak ústí v text, kde je jak problém, tak varianty řešení a jejich hodnocení pouze formální a v textu se de facto ve všech kapitolách opakují stejné informace o navrhovaném řešení, s odkazem na relativně obecně definované problémy.

Definice problému naznačuje rozsah oblasti, ve které se pohybujeme (statistikami o elektronických publikacích) a podstatu problému z pohledu veřejnosti (uchovávání kulturního dědictví), zároveň ale už rovnou obsahuje představení navrhovaných řešení. Chybí indikace rozsahu a typu zdrojů, které je třeba pro zachování kulturního dědictví zachovávat a jak velkou část z toho tvoří nové typy zdrojů a jaké zdroje uvažujeme ((vč. streamovacích platform a podcastů) / obsah sociálních sítí / počítačové hry / lifestyle na webu – blogy, zájmové weby atp. / knihy a e-knihy / blogy / inzertní weby / e-shopy?) Do jaké míry navazuje návrh regulace na jiné formy archivace, která již probíhá v zahraničí a pravděpodobně pokrývá i Česko? (archive.org, Wayback Machine, možná další..)

Popis existujícího právního stavu je v kontextu, v němž je definován problém, dostačující.

Identifikace dotčených subjektů je dostačující, neuvádí ale všechny dopady na jednotlivé subjekty (na což lze usuzovat opět z posledního odstavce, kde je formulován zájem vydavatelů na co nejnižší rozsah zpřístupňování publikací).

Popis cílového stavu obsahuje srozumitelný cílový stav („minimalizovat ztráty v oblasti digitálního kulturně-informačního dědictví), zároveň ale znovu jako cílový stav prezentuje navrhovaná opatření.

Zhodnocení rizik obsahuje zopakování předchozího a věnuje se pouze rizikům spojeným s nepřijetím navrhované regulace. V textu jsou znovu představená navrhovaná řešení, která navíc rovnou předjímají výsledek vyhodnocení variant („je třeba zavést jej v minimalistickém pojetí...“)

Návrh variant řešení je členěn podle typu elektronických publikací, vč. web-harvestingu Národní knihovny. Členění na dílčí problémy je v některých bodech možná příliš podrobné a působí jako formalisticky vypracované varianty řešení (např. bod 2.6. Forma odevzdávání povinných výtisků (elektronický formát) a bod 2.8.). U některých bodů, které jsou rozlišovány pro periodické a neperiodické publikace, se opakují de facto stejné texty (např. mezinárodní aspekt problému). Lze zkrátit a odůvodnit pouze jednou.

V části vyhodnocení nákladů a přínosů se výslovně uvádí, že některé varianty jsou „nepřijatelné“ a jiné jsou „technicky neproveditelné“. Nejedná se tedy o varianty ve smyslu, jak jsou chápány v obecných zásadách RIA, lze je považovat za pouze formální varianty, které nejsou a nebyly míněny vážně a jsou zmiňovány pouze proto, aby v RIA bylo možné nějaké varianty uvést. Některé otázky jsou věcně relativně jednoduché a je pochopitelné, že se nabízí pouze nulová a navrhovaná varianta.

Z hodnocení variant není zřejmé, do jaké míry bude řešením adresován problém uchování kulturního dědictví – např. jaká část publikací má přidělené ISBN? Jaká je motivace vydavatelů ISBN mít a může se tato motivace změnit v případě, že na ISBN bude navázána nová povinnost odevzdávání publikace NK?

Identifikace nákladů a přínosů a jejich vyhodnocení se zabývá především náklady knihoven, a mezi nimi především Národní knihovny. V logice navržené regulace se jedná o správný přístup, tvrzení o marginálních nákladech jiných subjektů než Národní knihovny je ale přijatelné jen v oblasti provozní zátěže (náročnost odevzdávání elektronických publikací). Ovšem potenciální náklady vydavatelů (a přínos uživatelů) v závislosti na způsobu poskytování publikací veřejnosti už mohou být netriviální a měl by zde být jasně vymezen prostor, ve kterém docházelo k hledání konsenzu mezi veřejným a soukromým zájmem, včetně potenciálních nákladů a rizik.

Stanovení pořadí variant a výběr nejvhodnějšího řešení je formálním cvičením, neboť v zásadě se nabízí vždy pouze varianta nulová (tj. žádné dodatečné náklady, žádné přínosy) nebo varianta 1 (tj. náklady spojené se získáním a zejména uchováním elektronických publikací, přínosy ve formě uchování kulturního dědictví). Chybí srozumitelné odůvodnění, proč jsou varianty v jednotlivých kritériích hodnoceny tak, jak jsou. V textu odůvodnění je znovu představována forma navrhovaných řešení.

Přezkum účinnosti regulace navrhuje přezkoumání pomocí ukazatelů, které zahrnují typy elektronických publikací. Nestanovují ale, co je z hlediska přezkumu považováno za účinné fungování regulace a co by naopak bylo považováno za nedostatečnou účinnost, která by měla vést k přehodnocení nastavení regulace.

Konzultace jsou popsány ve velmi obecné rovině, avšak výčet konzultovaných subjektů je přesvědčivý a zdá se, že konzultace byly vedeny snahou nalézt rovnováhu mezi zájmy různých hráčů. Lze je tedy považovat za dostatečné.

III. Shrnutí

Bez zpochybňování výsledku (podoby navrhované regulace) doporučujeme některá přepracování ZZ RIA.

- 1) Logicky oddělit náplň jednotlivých kapitol – v definici problému se věnovat věcnému problému(ům), který řešíme, na základě toho pak navrhnout možná řešení tohoto problému a jejich vyhodnocení na základě věcných dopadů (nikoli formálních kritérií). Neopakovat stejné informace (navrhovaná řešení).
- 2) Ve zprávě RIA zaznamenat hlavní rozhodovací momenty přípravy regulace – s odůvodněním proč je výsledná konsensuální podoba taková, jaká je a v jakých oblastech a mantinelech bylo třeba jednotlivé zájmy a náklady vyvažovat.

IV. Závěr

Pracovní komise Legislativní rady vlády pro hodnocení dopadů regulace **doporučuje** Legislativní radě vlády, **aby byl návrh zákona, kterým se mění zákon č. 257/2001 Sb., o knihovnách a podmínkách provozování veřejných knihovnických a informačních služeb (knihovní zákon), ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 37/1995 Sb., o neperiodických publikacích, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 46/2000 Sb., o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon), ve znění pozdějších předpisů, doporučen vládě ke schválení za předpokladu zohlednění výše uvedených doporučujících připomínek.**

Vypracoval:

RNDr. Jan Vozáb, Ph.D.

Mgr. Ing. Lucie Zapletalová, M.A.
předsedkyně komise RIA